

ŚIST

Świętokrzyski Instytut
Samorządu Terytorialnego

Analiza działań na rzecz solidarności społecznej w JST

2021

Narodowy Instytut Wolności
Centrum Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego

Sfinansowano przez Narodowy Instytut Wolności - Centrum Rozwoju
Społeczeństwa Obywatelskiego ze środków Programu Rozwoju Organizacji
Obywatelskich na lata 2018 – 2030

Program Rozwoju
Organizacji
Obywatelskich
na lata 2018–2030
PROO

Solidarność społeczna jest pojęciem moralnym odnoszącym się do zdolności lub postawy jednostek w społeczeństwie do wzajemnej pomocy i wsparcia w określonych aspektach życia codziennego. Jako taka, solidarność społeczna jest uważana za obywatelski obowiązek, który zobowiązuje nas i wiąże z innymi, i który w tym sensie jest fundamentalny dla rozwoju i społecznego dobrobytu ludzi.

Solidarność społeczna ma charakter horyzontalny, to znaczy, że jest realizowana wśród równych sobie, a więc zakłada ducha bezinteresownej współpracy, który energetyzuje stosunki między jednostkami w społeczności. Kieruje się ona wspólnymi interesami, przynależnością lub empatią wobec określonej grupy, zainteresowaniem dobrem innych jednostek w społeczeństwie, które uważamy za równe sobie.

Solidarność społeczną można badać (według Durkheima) dzięki znalezieniu obiektywnego (obserwowanego z zewnątrz) wskaźnika. Takim wskaźnikiem, zdaniem Durkheima, może być prawo. Durkheim wyróżnił przy tym dwa rodzaje owego wskaźnika. Pierwszy to prawo karne drugi to prawo kooperacyjne - restytucyjne np. prawo cywilne czy prawo handlowe. Drugie z praw Durkheima polega nie na ukaraniu winnego, lecz na nakazaniu jednostce naprawienia szkody jaką wyrządził.

Jak pisze Jerzy Szacki różnica pomiędzy prawami jest taka, że pierwsze (karne) odnosi się do czynów będących pogwałceniem powszechnie przyjętych w danym społeczeństwie norm, drugi dotyczy natomiast takich, które są zwrócone przeciwko poszczególnym jednostkom lub grupom.

Różnice pomiędzy prawami wynikają z różnorodności społeczeństw, a raczej jego dwoma rodzajami. Durkheim pisze, że w toku dziejów maleje rola represyjnego prawa (karnego), rośnie zaś rola prawa restytucyjnego. Społeczeństwa, w których przeważa prawo karne to społeczeństwa, w których pod kontrolą zbiorowości znajduje się całe życie jednostki, gdzie pogwałcenie prawa podlega bezwzględnej karze. Zaś społeczeństwo o przewadze prawa kooperacyjnego charakteryzuje się dużą postawą solidarności.

Polityka społeczna to jedno z podstawowych zadań państwa. Jej zakres jest różny i w różny sposób się do niej podchodzi. Nie można jednak nie zwrócić uwagi, że jej ważnym aspektem, a zarazem wyzwaniem jest „solidarność społeczna”.

Czym w ogóle jest polityka społeczna. Profesor Adam Kurzynowski w ten sposób definiuje politykę społeczną: „Polityka społeczna to działalność państwa, samorządu i organizacji pozarządowych zmierzająca do kształtowania ogólnych warunków pracy i bytu ludności, prorozwojowych struktur społecznych oraz stosunków społecznych opartych na równości i sprawiedliwości społecznej, sprzyjających zaspokajaniu potrzeb społecznych na dostępnym poziomie”. Wynika z tego, że ważnym aspektem tej gałęzi polityki publicznej jest działalność prorozwojowa, oczywiście rozumiana, jako inwestycja i pomoc obywatelom w zaspokojeniu najważniejszych potrzeb społecznych. Postrzeganie polityki społecznej, tylko przez pryzmat zasiłków czy też rozbudowanego „socjalu” wiążącego się z rozdawnictwem, jest błędne. Oczywiście te działania występują w trakcie realizacji polityki społecznej poprzez instytucje pomocy społecznej, jednak nie są jej celem same w sobie. Dlaczego akurat tak postrzegamy te kwestie? Wynika to z realizacji, a nie celu polityki społecznej i pomocy społecznej. „Rozdawnictwo” jest dużo prostsze systemowo, niż praca prorozwojowa, jednak daje dużo gorsze efekty, uzależniając beneficjentów od siebie. Istotnym więc elementem jest mądra pomoc, a więc zbilansowanie „rozdawnictwa” z programami prorozwojowymi. Ważnym elementem jest wprowadzenie dobrej i mądrej edukacji na rzecz „mądrej pomocy”. Jednak, żaden z aspektów polityki społecznej nie będzie możliwy bez „solidarności społecznej”.

Solidarność społeczna- mądra pomoc

Najprościej solidarność możemy zdefiniować, jako wspólnotę działań, związaną ważnym czynnikiem jakim jest wspólnota interesów. Solidarność społeczna, będzie więc działaniem mającym na celu osiągnięcie wspólnego, dla całego społeczeństwa, interesu. Nie jest to możliwe bez wsparcia bardziej potrzebujących jednostek tego społeczeństwa. Solidarność społeczna jest niczym innym jak patrzeniem na ogół i działaniem dla dobra ogółu. Możemy to jedynie osiągnąć, jeżeli zwrócimy uwagę na każdego członka wspólnoty. Mocne więzi społeczne sprawiają, że patrzymy również poprzez konkretne instytucje, i utożsamiamy się z członkami naszej wspólnoty. Poprzez to utożsamianie się rośnie w nas poczucie empatii

i potrzeby pomocy. Dlatego często dajemy przyzwolenia na działania pomocowe instytucji państwa. Solidarność społeczna, najbardziej korzystna, jest oddolna, jednak i odgórnie sterowana (przez instytucje państwa) również może zaistnieć. Za przykład tej drugiej możemy podać postawę obecnego rządu, który jawi się jako wielki zwolennik solidarności społecznej. Musimy jednak zauważyć, że można ją realizować poprzez różne działania i instrumenty. Solidarność społeczna nie równa się „rozdawnictwu” czy koncepcji „państwa socjalnego”. O ile źle realizowaną można do tego sprowadzić, o tyle jest czymś znacznie większym i ważniejszym. Najbardziej pożądanym jej aspektem jest mądra pomoc i skupienie uwagi na jej prorozwojowych możliwościach. Bez żadnej dyskusji pozostaje fakt, że właśnie ten aspekt-prorozwojowość jest najistotniejszy. Jak w przysłowiu o biedaku, który jak dostanie rybę to ją zje i będzie dalej głodny, a jak dostanie wędkę to złowi sobie ryby i nie tylko zaspokoi głód ale zabezpieczy się na przyszłość. Z solidarnością społeczną- mądrą pomocą jest podobnie, choć nie wykluczam, że czasami trzeba dać rybę a potem wędkę.

Wyzwanie dla polityki społecznej

Poprzez różne rozumienie solidarności społecznej staje się ona wyzwaniem. Dyskusja jak ją rozumieć, a szczególnie jak ją realizować jest bardzo zażarta. Jedno jest pewne powinna być ona realizowana mądrze. Zbyt wielkie skupienie się na rozdawnictwie, zasiłkach, dodatkach, stworzy całą grupę zależnych od systemu beneficjentów. Sprawi to zaduszenie prorozwojowego aspektu polityki społecznej ale i solidarności społecznej. Znow zbyt wielkie postawienie na prorozwojowość i duże cięcia w sferze zasiłkowej mogą spowodować pogłębienie się nierówności, bo idąc tokiem rozumowania z przytoczonego przeze mnie przysłowia, co z tego, że damy wędkę i nauczymy łowić, skoro nasz przyszły rybak z głodu nie będzie mógł tej wędki utrzymać. To jest główne wyzwanie dla polityki społecznej, realizowaną poprzez solidarność społeczną.

Złoty środek

Moim zdaniem receptą, która nie jest łatwa do osiągnięcia, jest zasada złotego środka. Zasada zrównoważonego rozwoju, dająca wsparcie ale i stwarzająca szansę. Takim programem moim zdaniem jest 500+. Traktuję ten program jako prorozwojowy. Pomińmy kwestie polityczne, oraz kształt obecnego programu. Skupmy się na celu i idei, tego programu. Jest on, tym swoistym

złotym środkiem w realizacji solidarności społecznej. Spełnia zadanie socjalne, dając narzędzia do działań prorozwojowych. Nie ma przecież, celniejszej i bardziej rozwojowej działalności niż inwestowanie w dzieci i młodzież. Likwidacja wykluczenia społecznego, cyfrowego daje szansę na realizację postulatów promodernizacyjnych. Danie szansy dzieciom i młodzieży jest bardzo istotne. Możemy dyskutować, o szczegółach, o tym czy powinien być wprowadzony pułap dochodowy, czy świadczenie to powinno być wypłacane w bonach czy pieniądzech. Dyskusje te nie zmieniają jednego- że program ten realizuje, lepiej czy gorzej, ideę zrównoważonego rozwoju i solidarności społecznej. Czy to jest wystarczające? Oczywiście, nie, jednak jest to krok w dobrym kierunku. Zostaje jeszcze wiele do zrobienia i wyzwania jakie rodzi solidarność społeczna- mądrze realizowana, są jeszcze bardzo duże.

Czym jest solidarność społeczna i jakie ma znaczenie?

Solidarność społeczna to działania pewnej grupy osób, które łączy wspólnota interesów. Szczególne znaczenie ma w obliczu kryzysu czy zagrożenia dotyczących danej zbiorowości.

W czasach epidemii koronawirusa, z którą mamy obecnie do czynienia, solidarność społeczna objawia się przestrzeganiem narzuconych reguł, przyjmowaniem ze zrozumieniem niezbędnych ograniczeń, a także wspieraniem osób potrzebujących pomocy.

Czym jest solidarność społeczna?

Są to wszystkie działania, które podejmujemy nie dla własnej potrzeby czy zysku, ale by pomóc osobom znajdującym się w trudnej sytuacji. Tak naprawdę jest to jeden z głównych fundamentów funkcjonowania społeczeństwa. Z jednej strony solidarność społeczna objawia się najczęściej w sytuacji zagrożenia danej zbiorowości – czy to przez wroga zewnętrznego, czy też przez sytuację kryzysową, którą może być zagrożenie epidemiologiczne. Z drugiej strony solidarność społeczna w czasach kryzysu zwiększa spójność danej wspólnoty.

Solidarność społeczna w stanie zagrożenia

Jak może przejawiać się solidarność społeczna w obecnych czasach kryzysu wywołanego koronawirusem? Ze względu na specyfikę epidemii, w najtrudniejszej sytuacji znajdują się osoby starsze, dla których wirus jest najniebezpieczniejszy oraz osoby przebywające na

kwarantannie. Najwyraźniejszym przejawem solidarności społecznej w tym przypadku jest pomoc seniorom w robieniu zakupów czy załatwianiu innych spraw. W czasie pandemii takie działanie to nie tylko pomoc, ale też pewne ryzyko związane z zakażeniem się wirusem. Tym samym osoby niosące pomoc czują się wyjątkowo potrzebne, a odbiorcy pomocy mogą poczuć, że nie są pozostawieni sami sobie i są pełnowartościowymi członkami społeczności.

Solidarność ma swoje istotne miejsce we współczesnej debacie publicznej, jest powszechnie wykorzystywana przy opisie podstaw funkcjonowania Unii Europejskiej i ujmowana jako fundamentalna zasada postwojennego ładu społecznego. Pojęcia tego używa się zarówno w odniesieniu do metod rozwiązywania krajowych palących problemów socjalnych, jak i szerzej: łączy się ona wyraźnie z pojęciem humanitarnej pomocy wobec kryzysów globalnych wywołanych np. przymusowymi migracjami, skrajnym ubóstwem, katastrofami naturalnymi czy w ostatnim czasie pandemią. Jest to zatem pojęcie – jak godność – stanowiące istotny element w dyskusjach politycznych i prawniczych.